

TŘEBA JE ZAMYŠLEN NEBO MÁ NUCENÍ...

1 Král 18,25-29

kázání ze soboty 24. 1. 2015 – br. Michal Balcar

1) Úvod

Náboženství je vážná věc. Zabývá se vážnými věcmi, o kterých mluví vážným způsobem. Má v něm místo i humor? Může být někdy náboženství i legrace? Palčivým způsobem tyto otázky zazněly celým západním světem během několika posledních týdnů. 7. ledna letošního roku vtrhli dva maskovaní muži do redakce satirického časopisu Charlie Hebdo ve Francii a zastřelili 12 lidí a řadu dalších zranili. Křičeli přitom "Bůh je veliký" a "Prorok je pomstěn". Celý útok byl pravděpodobně pomstou za karikatury zesměšňující proroka Mohameda, které týdeník uveřejnil již dříve. Náboženství, které je pro běžného Čecha vcelku nezajímavou věcí, se najednou stalo tématem vášnivých diskuzí.

Jak se celá událost dotýká nás? Nakonec to přece byli muslimové a ne křesťané, natož adventisté. Evropou zmítají velké protiislámské bouře. V Německu má hnutí PEGIDA desítky až stovky tisíc příznivců. Starostka naší městské části, tj. Prahy 2, promluvila na demonstraci hnutí Islám v České republice nechceme. Celé téma hýbe českou společností navzdory skutečnosti, že málokdo z Čechů zná osobně nějakého muslima.

Jaký postoj bychom měli zaujmout my, křesťané? Distancovat se od islámu? Ukázat, že my nejsme jako oni a křesťanství je náboženstvím míru? A co otázka humoru? Dotýká se i nás? Nakonec vtipů, které jsou za hranou a degradující, jsem na Ježíše slyšel a viděl mnoho.

2) Elijáš se vysmívá

Několikrát jsem se účastnil různých přednášek na téma humor v Bibli. Dokonce mám doma i jednu knihu. Ale nakonec jsem dospěl k závěru, že pokud v Bibli humor je, tak je buď velmi decentní a skrytý, a nebo ho vůbec nechápu.

A přesto by se několik vtipů v Bibli našlo. Jeden z nich je ústředním textem našeho kázání. Jedná se o Elijášův výrok na hoře Karmel, zapsaný v 1. Královské 18,27, kde Elijáš ironicky, ba sarkasticky, kousavě, útočně, degradujícím a bezohledně vůči jinému vyznání říká: *"Volejte, co nejhlasitěji, vždyť je to bůh! Třeba je zamyšlen, nebo má nucení, anebo odcestoval. Snad spí, ať se probudí!"*

Hebrejské sloveso zde použité znamená vysmívat se. Je relativně zřídka používané. Ale Elijáš jim nakládá ještě víc a pokračuje ve své politicky nekorektní prostořekosti. Vždyť je Bůh – hebrejsky Elohím, stejně jako označení našeho Boha.

"Asi má nucení." – hebrejšтина říká – asi si odskočil, a překladatelé ČEPu zde myslím volí urážlivější a originálnější a odvážnější variantu, když ono odskočil, odešel, interpretují jako *"odešel na WC"*.

"Snad usnul – ať se probudí." Jako by Elijáš naznačoval, že bůh je stařík, který už neudrží oči a smyslem náboženského rituálu je ho vzbudit.

Překračuje zde Eliáš hranice? Mnohem víc jistě tím, že všechny Baalovy proroky následně pobije. Ale i jeho výsměch je necitlivý, krutý, zesměšňující. Je tedy jeho chování naším vzorem? Proč je takový?

3) Bůh se vysmívá

Velmi zřídka je v Bibli podmětem slovesa smát se sám Hospodin. Jedno z takových míst, se nachází v Žalmu 2 ve verši 4. *“Proč se pronárody bouří, proč národy kují marné plány? Sroccují se králové země, vládcové se spolu umlouvají proti Hospodinu a pomazanému jeho: „Zpřetrháme jejich pouta, jejich provazy pryč odhodíme.“ Ten, jenž trůní v nebesích, se směje, Panovníkovi jsou k smíchu.”*

Zde jsou použita další dvě synonymická slovesa, která popisují smích – cchk – od něj je odvozeno jméno Jicchak – Izák, tedy smíšek. Pro nás je ovšem zajímavější sloveso laaga – které znamená – krčit noc, ohrnovat nos, šklebit se, škodolibě se posmívat, činit si posměšky, posmívat se. A to dělá sám Hospodin!

Hranice mezi výsměchem, posměchem a smíchem je velmi tenká, což naznačuje i čeština. Když použijeme předponu u- a usmíváme se, má sloveso úplně jiný význam, než když použijeme předponu po- a posmíváme se. Základem je smích, ale s druhým člověkem dělá úplně jiné věci.

4) Kdy je výsměch na místě

Proč se Eliáš i Hospodin vysmívají? Smějí se totiž lidským tyranům. Těm, kdo chtějí vládnout nad druhými lidmi. V Žalmu jsou terčem jeho výsměchu králové země a vládci, V 1. Královské jsou to proroci Baalovi, ti, kteří chtějí ovládat následovníky svého Boha. Smích – či výsměch – je tedy v Bibli zbraní proti tyranii, proti mocenským nárokům. Fundamentalisté a fanatičtí vyznavači jakékoli ideologie milují pronásledování, protože ono dává jejich myšlenkám hodnotu. Nenávidí smích a ještě více ignoraci.

To hluboce souzní s českou tradicí boje s diktaturou. Skrze humor. Není náhodou, že se dobrý voják Švejk stal symbolem české národní povahy. Geniálně to vystihl Jára Cimrman, který heslo Miroslava Tyrše, rodáka z Děčína: “Přeskoč, přelez, ale nepodlez”, doplnil tím, že “Můžeš i podlézt, ale poté se ihned znovu narovnej.” Jsou chvíle, kdy závidím třeba Polákům nebo Němcům, kteří si zachovali národní hrdost tam, kde my Češi uhňeme. Zároveň nás ale Švejk chrání před mocenským pokušením, před iluzí toho, že jsme veliký národ a musíme si podrobovat druhé. A to je nezastupitelná role humoru, proto i my bychom měli čelit mocným tohoto světa s humorem, vtípem a nadsázkou, ať už chtějí manipulovat tajnou policií, ideologií nebo náboženským vyznáním.

5) Měli bychom se tedy vysmívat?

Měli bychom se tedy vysmívat? Ne svým bližním. Ať už se jedná o křesťany, ateisty, muslimy nebo pastafariány. My adventisté jsme se vždy vymykali z hlavního proudu amerického evangelikalizmu mimo jiné v jedné věci. Nadevše jsme si cenili náboženské svobody a oddělení náboženství od politické moci. A nejen náboženské svobody pro nás, ale náboženské svobody pro každého. Byť by třeba z našeho pohledu věřil úplně špatně a úplně nesmyslně. Boj proti islámu je tedy v tomto smyslu zásadně a bazálně protiadventistický, protože bere druhému člověku právo vyznávat jeho víru.

Boj proti násilí v náboženství nebo proti svatému násilí, které ve jménu Boha zabíjí druhé lidi, je něco zcela jiného. To je třeba odmítnout.

Zde platí návod, který dává apoštol Pavel, když mluví v 1. Korintským o mase obětovaném modlám. Nejprve prohlásí, že on, apoštol, ví, že modly tohoto světa nic nejsou a tak sníst steak, obětovaný Apollónovi pro něj nic neznamená. *“Pokrm nás k Bohu nepřiblíží; nejíme-li obětované maso, nic neztratíme, jíme-li, nic nezískáme.”* Jenže tím nekončí. Uvědomuje si totiž, že takový přístup nemusí mít všichni. *“Dej si pozor, aby se tvoje svoboda nestala kamenem úrazu pro slabé.”* Já mám za to, že v oblasti humoru tento postoj platí beze zbytku. Někdo snese humor velmi černý, jiný člověk je mnohem citlivější a může být uražen tím, co pro mě není žádný problém.

6) Svoboda a smích

Smích je Boží dar. Už raní adventisté ho používali jako lék ve svých sanatoriích. Beze smíchu by byl život mnohem plošší. Mě osobně by hrozně mrzelo, kdybych se smích, humor a nadsázka ze života ztratil. Je součástí také mé víry, neboť vždycky připomíná, že z živého Boha se snadno stane modla a z člověka, který má zodpovědnost, se snadno stane tyran.

Božím darem je i svoboda. To, že Bůh stvořil člověka svobodného, je jedním ze základů naší teologie.

Obojí je možné zneužít. Smích se může stát výsměchem a svoboda se může stát tyraníí. Obojí je třeba chránit, o obojím je potřeba mluvit.

7) Kážu už dost dlouho, takže budu končit. Připadá mi, že skončit kázání o smíchu a humoru bez jediného vtipu by bylo nevhodné. Délka kázání by totiž měla být jako délka ženské sukně. Mělo by být dost dlouhé, aby pokrylo ty zásadní věci, ale dost krátké na to, abychom neztratili zájem.